

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 59., BR. 2., 41. – 80., ZAGREB, travanj 2012.

Hrvatski se jezik voli znanjem.

HRVATSKI JEZIK NA MREŽNIM FORUMIMA

Jadranka Nemeth-Jajić, Anđela Milinović

 jezičnom pogledu mreža nije ujednačeno priopćajno sredstvo. Na mreži nalazimo neujednačenu jezičnu nakupinu raznovrsnih, stilskih inačica koje su uvjetovane obilježjima korisnika (dobi, podrijetlom, zanimanjem, naobrazbom, životnim iskustvom i dr.), priopćajnim situacijama i temama priopćajnih situacija te, što je u kontekstu naslovne teme osobito bitno, načinima uporabe mreže. Crystal tako razlikuje sedam mrežnih situacija¹ u kojima će se i jezik znatno razlikovati. To su: elektronička pošta (*e-mail*), pričaonice (*chatgroups*), koje mogu biti sinkrone, to jest odvijati se u stvarnom vremenu, i asinkrone, virtualni svjetovi, svjetska mreža (*World Wide Web*, *www*), instantne poruke (*instant messaging*) i blogovi (*blogging*) (Crystal, 2006.: 10. – 15.). Iako se, kako ističe isti autor, načini uporabe mreže često preklapaju i međusobno ne isključuju, uspostavljeni pojam mrežnoga jezika, koji Crystal naziva *netspeakom*,² odnosi se ponajprije na jezik

¹ U prvome izdanju svoje knjige *Language and the Internet* iz 2001. Crystal je taksativno nanizao pet mrežnih situacija, ali u predgovoru 2. izdanju 2006. godine napominje da se i sam iznenadio što su u samo pet godina razmaka između dvaju izdanja nastale još barem dvije nove mrežne situacije zbog kojih je morao dodati i cijelo novo poglavlje.

² Na engleskom jeziku u uporabi su i drugi bliskoznačni nazivi, primjerice *Netlish*, *Weblish*, *Internet language*, *cyberspeak*, *electronic discourse*, *electronic language*, *interactive written discourse*, *computer-mediated communication* itd. (Usp. Crystal, 2006.: 19.)

koji se uporabljuje u neposrednom elektroničkom priopćavanju bilo elektroničkom poštom bilo u pričaonicama.

Osebjuni mrežni jezik Crystal definira kao poseban medij, razdvajajući ga i od govora i od pisma, ali istodobno ga stapajući u mnogo više od pukoga hibrida tih dviju sastavnica (Crystal, 2006.: 51. – 52.). Pišući u elektroničkom mediju, navode Davis i Brewer (u Crystal, 2006.: 51.), ljudi prilagođuju konvencije govorenoga ili pisanoga diskursa svojim individualnim priopćajnim potrebama; dodali bismo: u skladu s mogućnostima koje medij pruža. Obilježja su pak mreže kao medija: interaktivnost (sa sadržajima na mreži i s drugim korisnicima), demokratičnost (otvorenost svim korisnicima), intermedijalnost (multimedijalnost) (supostojanje slike, teksta, animacije, audiozapisa i videozapisa). „Internet“, reći će pak Granić, „nije samo još jedan oblik komunikacijske tehnologije, internet je nova kulturološka forma“ (Granić, 2006.: 271.).

Pružajući nove uvide, istraživanja mrežnoga jezika (i hrvatskoga mrežnoga jezika) pridonose boljem razumijevanju i tumačenju pojavnosti koja zrcali jezik u kretanju, mijeni, pa i jezik u nastajanju. Tako primjerice novija istraživanja hrvatskoga jezika elektroničkih poruka pokazuju i dokazuju da se kao osnovna i univerzalna značajka elektroničkih poruka više ne može isticati, kao što se to u početku činilo, njihovo pripadanje razgovornomu funkcionalnom stilu, njihova fatička uloga, neformalnost, brojne pravopisne i jezične pogriješke, uporaba dijalektizama i žargonizama, ponavljanje pojedinih slova, uporaba osjećajnika (emotikona), poštapalica, anglizama, engleskih riječi itd., jer jezik tih poruka može pripadati svim funkcionalnim stilovima te najčešće odražava jezično znanje i kulturu pošiljatelja i njegovu prisnost s primateljem (poslovne i privatne poruke) (usp. Mihaljević, 2005.: 328. – 329.). Navedeno također upućuje, kad je riječ o proučavanju hrvatskoga jezika koji nalazimo na mreži, na nužnost uzimanja u obzir načina uporabe mreže.

U radu opisujemo što se događa s hrvatskim jezikom u neposrednom elektroničkom priopćavanju korisnika kakvo možemo naći na mrežnim forumima. Forum se određuje kao *online* diskusijska skupina, mjesto na mreži na kojem se okupljaju ljudi, korisnici srodnih interesa, gdje mogu slobodno razmjenjivati stavove, mišljenja i informacije (Panian, 2005.: 226.). Priopćavanje na forumu najčešće ipak nije bez posrednika, bez „lektora“, bez „cenzure“ jer korisnici činom registriranja pristaju na forumska pravila. S druge strane, ni jezične se pojavnosti na mrežnim forumima ne mogu promatrati kao jezično ujednačene. I tu se zrcale raznovrsne stilske inačice uvjetovane obilježjima članova forumske zajednice, priopćajnim situacijama i temama mrežnih rasprava. Budući da je jezik uvijek izraz identiteta, pojedinačnoga ili kolektivnoga, sposoban ostvariti se u različitim priopćajnim situacijama, pokušat ćemo razabrati koja su to opća obilježja hrvatskoga jezika na forumima. Ne držimo utopijskim zahtjev za opisom i spoznajom tih obilježja jer globalna mreža doista njeguje mnogo osebjunosti, ali i takva mrežna zajednica nužno nameće neke kon-

formističke zahtjeve radi razumljivosti (Crystal, 2006.: 18.). Naša je namjera uočiti jezičnu (ne)koherentnost te donijeti valjane sudove o uporabi jezika na forumima, u nazivlju Crystalove diobe promatranima kao nesinkronim pričaonicama.

Pri izboru korpusa nastojale smo da on bude reprezentativan za analizu obilježja jezičnih pojavnosti na mrežnim forumima. Stoga smo se odlučile za forum.hr, koji redovito zauzima visoka mjesta na ljestvicama najposjećenijih hrvatskih mrežnih stranica, nudi širok izbor tema i podtema te ima slobodan pristup.³

Jezična obilježja

U analiziranju korpusa ne ćemo ponavljati već uočena obilježja hrvatskoga jezika na mreži, a tako i na forumima, primjerice, pidžinizaciju (usp. Opačić, 2007.), hrengleski (usp. Vilke i Medved Krajnović, 2006.), preslikavanje engleske pravopisne norme u pisanju velikoga slova, prefiksacije tipičnim predmetcima cyber-, e-, imeničku predatribuciju i predapoziciju (usp. Starčević, 2006.); umjesto toga nastojat ćemo osvijetliti dosad manje isticane značajke. Napominjemo kako ne ćemo upozoravati ni na pravopisne otklone od norme jer su oni individualne naravi, nesvrhoviti za uopćavanje.

U promatranom korpusu izdvajaju se mnogi pojedinačni primjeri slovopisnih pomodnica – preuzimanja sastavnica engleskoga slovopisa, primjerice, slova *w*, *x*, *y* tamo gdje im prema slovopisu nije mjesto: narodee ewo i mene maLo wamo; ma daj ajde text je piso neko ko u italiji nije niti bio; yey, jel frisko?⁴

Umjesto hrvatskih grafema s dijakritičkim znakovima često se rabe višeslovne kombinacije: *sh->š*, *ch/cs->č*, *sh->š*, *zh->ž*, primjerice: Slusham Snup Doga takozvanog kuche, po rerni mi skachu pogachice vruce. One mogu imati i stilsku ulogu kao što to pokazuje sljedeći primjer u kojem se hotimice prizivaju starija grafijska rješenja i arhaizirani oblici riječi:

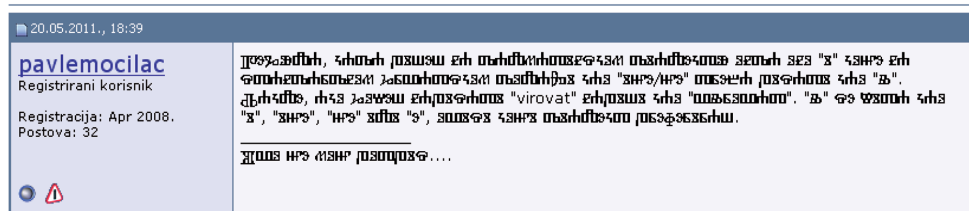
Ima je kljucsna bėsjeda. Libish li se, ili ti nijesu znana ?! ☹️ Csekaj, csekaj !! ☹️ Ti si zapocselam samouvjereno mudrovati. Ako nijesmo o njecsemu govorile, ne znacsi da i ne znamo.

Slovopisno je zanimljiva pojava posebne teme Na glagoljici o glagoljici, koju zatječe-mo na forumu. Korisnici se u svojim zapisima služe glagoljskim pismom, upućujući

³ Prema istraživanju partnerskih istraživačkih tvrtka Valicon i Gemius S. A., u kojem sudjeluje 278 hrvatskih mrežnih stranica, u lipnju 2011. forum.hr bio je sedma najposjećenija mrežna stranica u Hrvatskoj. Među njima je upravo forum.hr najposjećeniji forum, sa zabilježenih 679 507 stvarnih posjetitelja, što čini doseg od 34,74 % ukupnog broja korisnika mreže u Hrvatskoj. (Izvor: Gemius/Valicon, gemiusAudience, lipanj 2011., <http://www.audience.com.hr>)

⁴ Svi primjeri navedeni u ovome radu preuzeti su s mrežne stranice www.forum.hr od 1. lipnja 2011. do 15. kolovoza 2011.

i ostale *glagoljaše* na računalni tip slova namijenjen toj svrsi.⁵ Oživljava se time stari hrvatski slovoпис koji se odavna službeno ne rabi, ali u novije vrijeme zaživio je među mrežnim korisnicima ljubiteljima glagoljice.

Gljoljica na mrežnom forumu

Hrvati su se tek u kraćem ilirskom razdoblju od pedesetak godina služili morfonološkim pravopisom kojim se glasovne promjene koje nastaju među riječima ne odražavaju u pismu. Za taj tip pravopisa mnogi jezikoslovci rabe termin korijenski i/ili etimološki pravopis.⁶ Takav pravopis pazi na postanak riječi, tj. čuva osnovni oblik i vezu s drugim sličnim riječima, te u suglasničkim skupovima uglavnom ne jednači suglasnike koji se u govoru mijenjaju ili izostavljaju po glasovnim zakonitostima (v. Hrvatski korijenski pravopis, 1992.: 39.). Današnji se hrvatski pravopis temelji na fonološko-morfonološkim načelima, odražavajući glasovne promjene i u pismu. Međutim, na forumima se povremeno nađe pojedinaca koji se služe manje ili više dosljednom inačicom morfonološkoga pravopisa: Korienski, molit ću liepo...

Na morfološkoj je razini uočljivo izostavljanje samoglasnika, koji su manje obavijesni, ali i suglasnika ili čak slogova, tipičnih za razgovorni stil:

zato ni meni admin/mod nece odgovorit na pitanje o temi! oce li neko navijat il cete se samo bezze (bez veze, napomena autora) tu svadjat?! ili jel' se to meni učinilo ili je jedan od modova promijenio i poboldao potpis.. ma zhr (ziher, sigurno, napomena autora) mi se učinilo.

Učestale su, obično pokrajinski obilježena, izostavljanja suglasnika *j*:

i nie mu prva godina da nie upa.. i sad ce upisat na sveuciliste engleski jednu godinu i nisam sigurna dal ga moze ic tek tako polagat ako nie prie isa..

⁵ Nenad Hančić-Matejić na svojoj je privatnoj mrežnoj stranici objavio poseban tip slova koji je stvorio za suvremenu hrvatsku glagoljicu, nazvavši ga „Glagolica Missal DPG“ u čast Društvu prijatelja glagoljice. Autor napominje da se minuskule oslanjaju na one iz „Misala“ iz 1483. godine, a verzali na one iz tiska „Tranzit sv. Jerolima“ iz 1508. godine. Vidi više na <http://www.nenad.bplaced.net/doku.php/hr:start>.

⁶ Ovdje strogo ne razlikujemo nazive *morfonološki*, *korijenski* i *etimološki*, podsjećamo samo na činjenicu da se u starijoj filologiji morfonološko načelo često nazivalo etimološkim (korijenskim).

Moderatorica na jednom od podforuma upozorava da se, među ostalim, ne pretjeruje s raznovrsnim nesvrhovitim redukcijama:

forum nije facebook - dakle, pretjerano korištenje višetočja kao univerzalne interpunkcije i skraćivanje riječi (dgv, vtpzfm, nezz, odg, dog, dns i slično) u cjeloukupnom opusu bit će brisano - ili se izražavajte da vas drugi mogu čitati i razumjeti bez ulaganja dodatnog napora, ili nemojte nikako.

U nesuglasju sa svojim pravilima, moderatorica se u istom tekstu služi kraticom *pdf* (podforum, napomena autora), a krši još nekoliko jezičnih norma (cjeloukupnom, Novu Godinu).

Uočeni su i noviji tvorbeni načini uporabom brojaka kao tvorbenih sastavnica:

Ak ti se ne da ručno pisat kod za boju, klikni 2put na ono **A** (opcije za boju) i po defaultu će ti staviti black, a ti si onda black zamijeni s red, blue ili koju već boju hoćeš; probaj se dog sa muzem da to zvanje bude bar prvo 1nom dnevno, tipa navece da vide jeste zivi...

Sličnim su zahtjevom za priopćajnom gospodarstvenosti skovane ustaljene kratice, lako prepoznatljive među korisnicima pa čine dio mrežnog žargona: *smod* (super-moderator), *admin* (administrator), *mod* (moderator), *ljesovci* (članovi podforuma Ljubav, erotika, seks), *žudovci* (članovi podforuma Život u dvoje) itd. Zahtjevu za gospodarstvenost priklanja se i već opažena značajka oživljavanja aorista kao kraćeg oblika: Toliko od tebe, jest. Kako i predvidjeh. Uljeza prepoznah, dno.

Iz same odredbe foruma kao mjesta razmjene stavova, mišljenja, obavijesti o nekoj temi, dakle iz same mrežne situacije proizlaze i neka sintaktička obilježja. Razmjena je osnovna uloga razgovornoga diskursa (Kovačević–Badurina, 2001.: 78.), funkcionalna sintaksa koja se odražava i u porukama što ih na forumima razmjenjuju sudionici elektroničkoga priopćavanja. Od općega ustrojstva konverzacije,⁷ koja se odvija u pisanorazgovornoj stilizaciji, kao središnje se obilježe zapaža: konvencionalni i/ili situacijski početak

Pozz! / pozdrav svima / Evo / čitam već duže vrijeme ovaj dio foruma i trudim se pronaći neke odgovore s drugih tema pa da pomognem sama sebi. i.. nisam našla nešto isto 🗣️ (iako - sličnog ima na tone..) zato ću na svom primjeru objasniti problem. a vi - pomagajte. 😊;

izmjenjivanje razgovornih ulomaka – izričaja i replika, to jest dvaju gramatički i/ili semantički povezanih izričaja; kad ono izostane, nastupa prekid konverzacije. O zatvaranju teme odlučuje administrator foruma na osnovi svoje procjene iscrpljenosti teme, što se može promatrati kao konvencionalni i/ili situacijski završetak.

Za razliku od izravnoga usmenoga razgovora koju obilježuje ulančavanje govornih dionica (Kovačević–Badurina, 2001.: 75.), u elektroničkom se razgovoru otvara

⁷ Naslanjamo se na opće ustrojstvo razgovora opisano u knjizi Kovačević–Badurina, 2001.: 73. – 75.

mogućnost umnogostručnja replika: replika se navodi nakon djelomice ponovljenog izričaja na koji se odnosi, po obrascu *nadimak kaže*: (npr. **morski2** kaže: / **dadodudo** kaže: itd.), što pridonosi lakšemu praćenju elektroničkoga razgovora. Radi toga iskorištavaju se i mogućnosti pisanoga priopćavanja kao što su podebljani podnaslovi (**ostavina-hitno molim savjet / par pitanja iz nasljednog / Pomoc oko sinonima / Trazim linkovi za diplomski rad pls help**) te postupci svojstveni elektroničkom priopćavanju poput pretrage alatom tražilicom po ključnim riječima u cijelom upisu ili samo u naslovu teme, mapiranja i podmapiranja.

Animirane ikone osjećajnika Kovačević i Halonja svrstavaju u izvanjezična nadomještajuća priopćavajna sredstva, promatrajući ih kao nadomjeske za geste i mimiku i dovodeći ih u vezu s obilježjima razgovornoga stila (2001.: 494.). Crystal ih pak vidi kao poveznicu s pisanim medijem jer su se razvili upravo stoga da se izmakne višeznačnostima i zabludama u koje nas može dovesti pisani izraz koji nosi govorni teret slijedeći misao *piši kako govoriš*. *Netspeak* je neposrednijim uzajamnim djelovanjem bliži govoru, a osjećajnici „razblažuju“ naoko nepristojne ili nepromišljene, nagle, hladne izričaje, međutim, semantička im je uloga ograničena. Pokušaji su hrabri i hvale vrijedni, tvrdi Crystal, no kako *netspeak* nema sredstva kojima će izraziti kinezu, proksemiju ili prozodiju, to ga zapravo udaljava od govorenoga jezika (usp. Crystal, 2006.: 37. – 46.).⁸ Može im se pripisati i modalna uloga: upotrebljuju se, naime, ili za izražavanje odnosa prema sadržaju poruke ili za izražavanje stava prema sudionicima rasprave. Tako se u prethodno navedenom primjeru (nisam našla nešto isto 🙄 (...)) a vi - pomagajte. 😊) prvi se osjećajnik lako može zamijeniti modalnim izrazom *na žalost*, drugi pak parafrazirati izričajom kojim se treba izraziti kako pošiljatelj poruke ima pozitivna očekivanja prema onima koji će se uključiti u raspravu o ponuđenoj temi.

Forumski korisnici većinom nisu skloni puristički čistiti izričaje, češće i nekritički prihvaćaju tuđice. Thomas definira protupurizam kao reakciju na puristička očitovanja, tj. na pozitivne ili negativne purističke zahvate. Potencijalno je vrijedan jer istodobno vrjednuje purizam i umanjuje mu učinke, a najčešće je usmjeren protiv ksenofobnoga purizma (1991.: 81.). Nepurizam, s druge strane, potkopava vjerodostojnost purizma i ogoljuje njegovo pomanjkanje racionalnoga te mu teži poništiti učinke (1991.: 80.). Ludički je purizam posljedak pojedinačnih aktivnosti, s namjerom iritirati, živcirati, šokirati ili zabaviti čitatelja prije negoli ga uvjeriti u nužnost takvih osebjnih tvorenica (1991.: 80.). Nadmudrivanje triju korisnika oprimjeruje protupuristička forumaska nastojanja:

⁸ Crystal napominje da je pisani izraz oduvijek višeznačan zbog nemogućnosti izricanja prozodije, kineze, proksemije i sl. tekstualnim izražajnim sredstvima, ali nitko se nije dosjetio u tu svrhu rabiti osjećajnike. Razlog tomu jest dovoljno prostora da se u razvoju teme razjasni osobni stav. Crystal očekuje da će se i učestalost uporabe osjećajnika u internetskom diskursu smanjiti usporedo s time kako se korisnici budu navikavali na novi medij i pomnije oblikovali svoje izričaje.

A: U tiskovinama i drugim medijima negacija uz NI je **sasma prihvatljiva**, bas kao ste opservira u vernakularu. B: Mislis, apsolutno acceptabilna! C: Ako ćeš mi ga napadati zbog 'sasma', odmah stajem uz njega s oružjem u ruci. „Alons, enfants!“

Opće morfološke značajke hrvatskoga na mreži poput hrengleskoga ili pidžinizacije potkrjepljujemo tek s nekoliko primjera: *lajkati, freelensati, trollanje, postanje, sigovi, nickovi, banirati, začetavati, editirati, kvotati, pejstati, poboldati*. Takve lekseme promatramo kao dio mrežnoga žargona.

Ludizam

Nameće se misao da opušten mrežni jezik nužno donosi kraj pismenosti i pravopisa kakve poznajemo, a u novom dobu „tehnogovora“ (engl. *technobabble*, usp. Crystal, 2006.: 2.) izgubit ćemo jezičnu kreativnost i gipkost jer globalizacija nameće istost. Najbolji je protuargument sličnim stajalištima ludizam koji prožima sve jezične razine na mrežnim forumima. Takvim je jezičnim igrama cilj poigravati se priopćajnim konvencijama, svjesno i namjerno podrivati uobičajene norme žanjući komične, začudne, vrckave, ironične plodove.

Slovnim se znakovima, primjerice, nadomještaju papirnato neprikazive prozodijske odlike i tako namjerno ističu (ne)tipični ili mjesno obilježeni naglasci: o čemu ti pričaš? ne RAZumin. Uzgred napominjemo kako se glagol *pričati* u suvremenome razgovornom jeziku rabi umjesto glagola *govoriti*, a što se zamjećuje i u mrežnom priopćavanju.

Na pravopisnoj razini ludički su zahvati katkada znatno prošireni: osim slova koja ne pripadaju hrvatskomu slovopisu u slova se preobražavaju brojke i simboli, kako potvrđuje sljedeći primjer: moYe sumnje su s@da p0twrđj3ne. ty ima5 god1na tWinajes a twoy decko cetLnajes. Upitan zbog čega rabi takve pravopisne osebnosti, korisnik spremno odgovara: kako zasto? pa to je keWL. (engl. *cool*, napomena autora) oli ne znas.

Pravopisno-fonološki ludizam zrcali i primjer Imoca isina iduva svetoga , osnažen i grafički, u kojem se autor poigrava neuobičajenim pravopisnim sastavljanjem izgovornih cjelina, te sastavljeno pisanje čitavih nizova riječi, npr. Crocsice: ubibožečudamode. Zanimljiva su i udvajanja suglasnika ili samoglasnika te hiperjednačenja: hmmm vegetarijanka a nosi ofčje šuze..... ili kombiniranje artikulacijskih, onomatopejskih i asocijacijskih vrjednota uz prilagodbu tuđice na fonološkoj razini – temu u kojoj se komunicira o bilo čem sa svrhom tek beskonačna brbljanja simbolično se udvajanjem onaslovlilo kao **Čet, ćet, čet, ćet, čet, ćet,...**

Tvorbena je razina ludički još bogatija, katkada na rubu bontonske prihvatljivosti. Tako je podforum Jezikoslovlje podnaslovljen Za pravopiždzije i jezikolmce. Nerijetko je prožeta duhovitim i tvorbeno kreativnim primjerima:

Isti način prikaza imaju svi korisnici, osim ako su to vlastoručno (ili vlastomišno?) promijenili na dnu ekrana; JUtroooo, ko je za umovjezbu ovo jutro?; A je li nominativ množine ženskog roda ranoranilice ili ranoranosoba?; Kad ne znam, nazovem nekog iz svoje legije mozgopera, dogovorim da ga/ju primi, odvedem za rukicu, upoznam ih, predam štafetu...i zamolim da moje saznanje o situaciji tu završi.

U primjeru ohohooo novi topičić o čemu će se tu pričati? domaći dometak dodan na tuđu osnovu i asonanca postignuta ponavljanjem samoglasnika *o* također upućuju na ludičku ulogu jezika. Forumski jezik premeće i uspostavlja čak i nove frazemske odnose: Čast izuzecima. Ima i takvih. Za neke se ljude isplati potruditi pa malo dati rame na leasing.

Česte su ludičko-eufemičke leksičke kombinacije: Koji je kuku Brendi, vrsi mobbing nad Duletom ili premetaljke pa koji panglu se sjetio onemogućit BB code u uređivanju potpisa svojstvene i slengu. Na jednoj su se temi korisnici počeli jadati o proživljenim ljubavnim situacijama u kojima su bili slijepo, bolno, ponižavajuće pokorni drugoj osobi zbog uglavnom neuzvrćene ljubavi, a nakon spoznaje vlastitoga položaja prozvali su se šupendarama. Naziv je zaživio među forumskom zajednicom, a prepoznat je i u ostalim glasilima koja su prenosila dijelove nesretnih ljubavnih ispovijedi.

Međudiskurzivnost

Na forumima često nailazimo na međudiskursna pretapanja i prožimanja što je, držimo, dvostruko motivirano: s jedne strane otvorenošću i prozirnošću razgovornoga diskursa (pisanorazgovornoga diskursa), s druge strane prirodom složenosti višemedijalnoga diskursa, interdiskurzivnost kojemu je, kako ustvrđuju Kovačević–Badurina (2001.: 172.), imanentno obilježje.

Međudiskursna pretapanja i prožimanja u velikoj mjeri ovise o temi (podtemi). Izbor teme u kojoj će korisnici sudjelovati umnogome utječe na žanr i stil kojim će oblikovati svoje izričaje. Tako poruke mogu poprimiti oblik pisma za rubrike pisma čitatelja u časopisima kao što je to u ovom primjeru:

U braku sam 10 godina. U obitelji mi prije udavanja nije bilo dobro, pa sam u njemu vidjela neku vrstu spasa. No, grdno sam se prevarila. Već nakon nakon nekoliko mjeseci su počeli razni problemi. Ali kako sam bila mlada (kad sam se udala imala sam 18 i on je bio moj drugi dečko) i naivna mislila sam da će se to vremenom promijeniti, ali nije. Tjekom braka sam pretrpila mnogo toga (batine, vrijeđanje, i dr.). Sada napokon znam da više ne mogu živjeti ovako, ali ne znam što poduzeti. Imamo troje prekrasne djece. Ja ne radim, a on da. U svojoj obitelji nemam podršku i pomoć, pa ne znam kako da se sama izvučem iz ovoga. Pomišlala sam ga ostaviti, ali kako kada nemam ni gdje biti, a kamoli od čega živjeti. Što da radim?POMOZITE MI!!!!

Zamjećuje se da su velika slova pojačana uskličnicima svrhovito upotrijebljena – u forumskim se pravilima, naime, korisnicima često svraća pozornost na to da ne

rabe velika slova, npr. „Ne pišite velikim slovima, to je kao da vičete“, a pošiljatelj prethodne poruke zaista više u traženju rješenja za situaciju u kojoj se nalazi. Poruke esejskoga tipa karakteristične su pak u oblikovanju već spomenutih ljubavnih ispovijedi (*špendare*).

U raspravama koje se na forumima razgranavaju često se rabi argumentacija tipična za znanstveni stil. Pri ovjeravanju svojih stavova korisnici posežu za citiranjima prijašnjih upisa (postova), poveznicama koje potkrjepljuju autorove stavove, razvile su se tehnike citiranja i višestrukog citiranja (*kvotanja i multikvotanja*) kojima se referira na prethodne korisničke upise. Naravno, često se iz konteksta izvlače tvrdnje koje korisniku idu u prilog, hinjeno znanstveno potvrđujući da je autorov sud istinit. Za znanstveni je stil tipično i uređeno nazivlje, a na forumima se i u forumskim podskupinama rabe nazivi koji su korisnicima razumljivi. U tu se svrhu nude i terminološki rječnici, primjerice Rječnik – značenja pojedinih termina korištenih na forumu.

Pri žustrim raspravama replike su mnogo kraće te se nerijetko propituje vjerodostojnost identiteta osobe s kojom se polemizira, a time i valjanost sudova koje iznosi, pri čem često brojnost korisnikovih upisa i forumska dugovječnost zrcale snažniji argument:

Trolu/neznalico,to sto si se registrirao 2003,a imas tako malo postova jasno nam govori da si najobicniji trol i super neznalica i da si na ovom forumu samo da bi provocirao.

Međutim, sloboda biranja (višestrukih) identiteta omeđena je zabranom da se na istoj temi osoba služi s više svojih pseudonima raspravljajući sama sa sobom ili govoreći sebi u prilog. Neprihvatljivo je i namjerno provocirati ili digresivno ometati rasprave. Takvi se postupci kažnjavaju privremenim ili trajnim zabranama pisanja na forumu (*banovima*), preslikavajući time društveno prihvatljive norme i prisilne mjere.

U oprjci s postupcima svojstvenima znanstvenomu stilu, s druge se strane otvara i kreativna, liberalna, književnoumjetnička dimenzija jer sudionici iznose svoje misli pišući pod pseudonimima (*nickovima*) iza kojih mogu i skrivati svoje prave identitete, progovarajući glasom koji im u danom trenutku odgovara. Uz *nick*, korisnici svoj račun mogu poosobiti vizualno se predstavljajući sličicama (*avatarima*) te potpisima (*sigovima*) koji se ponavljaju ispod svakog njihova zapisa. Nadalje, često posežu za izrekama, poslovicama, krilaticama, jezgrovito sročnim mudrim mislima, što je primjer citatnih (međudiskursnih) pretapanja, a koje se redovito vezuju upravo uz pojedinog sudionika na forumu, ponavljaju se poput gesla uz njegove replike te time pridonose predstavljanju sebe drugima, odnosno stvaranju svojega identiteta na forumu. Nalazimo ih podjednako i na hrvatskome i na engleskom jeziku, ali i na latinskome, primjerice:

Tko ne teži ka nemogućem neće to nikada niti ostvariti / Zajednička nam je sudbina, ali misao pripada pojedincu. / Jučer sam bio pametan. Stoga sam želio mijenjati svijet.

Danas sam mudar. Stoga mijenjam sebe. / Fly as high as you can! / Number of forum. hr users is constantly increasing but IQ is always the same... / Post nubila Phoebus.

Sociolingvistička obilježja

Sociolingvistički je zanimljiv odnos koji prema hrvatskom književnom jeziku uspostavljaju korisnici foruma. Ilustriramo ga replikom jedne sudionice:

No služiti se govornim jezikom na forumu dopušteno je.... Nitko pametan to nikome ne bi zamjerio. Pisanje ovdje je najbliže živom govoru što pisanje može biti, s obzirom na dijalogičnost, brzinu, pa i potrebu da smajličima nadomjestimo geste, mimiku, intonaciju... Hiperkorektnost⁹ je tu neprirodna, pa možda i neprimjerena. Dakle, nisi (for once!) bila hiperkorektna u svojem izričaju. So what????

„Svako evociranje razgovornoga modela (...)“ navode Kovačević i Badurina, „zah-tijeva hinjeno (tj. svjesno) ležeran odnos prema standardnojezičnim (funkcionalnim) normama“ (2001.: 72.). Sudionici forumskih rasprava i inače pokazuju sklonost prema normativnim temama. Oprimjerujemo to dijelom teme naslovljene Odbija li vas pismenost? gdje se raspravljalo o obratno postavljenoj situaciji

- odbija li nepismene ljude netko pismen? Naježite li se na glagol odvojen od negacije, na zarez na pravom mjestu, dođe li vam da kažete NE NE MOJ TO PISAT TAKO OSJEČAM SE GLUPO KRAJ TEBE?????!!!

Književni jezik na mrežnim forumima očito nije u povlaštenu položaju. Opseg funkcionalne nadmoći književnoga jezika prema neknjiževnomu ograničuje

„komunikacijska kompetencija koja govorniku omogućuje da se ovisno o situacijskom kontekstu posluži različitim varijetetima, dakle i nestandardnim koji je u pojedinim kontekstima zasigurno funkcionalno nadmoćniji od standarda“ (Mićanović, 2006.: 75.).

Demokratičnost u smislu otvorenosti i dostupnosti svim korisnicima proteže se tako i na odnos prema jeziku. S druge strane, kao i u svakoj ljudskoj interakciji, pojavljuje se potreba za uređivanjem ponašanja pa tako i za uređivanjem jezičnoga ponašanja (ili za stvaranjem (socio)lingvističkih pravila elektroničke komunikacije). Drži se, naime, da treba poznavati *netspeak* da bismo postali *netizens*. Interaktivnost je jedan od uvjeta opstanka mreže, stoga se razvio, bolje rečeno, razvija se *netiquette*, mrežni bonton kao putokaz na tim komunikacijskim cestama. Neka smo pravila prethodno već naveli, a ovdje ističemo da se u njima iščitavaju i jezične, priopćajne i stilske smjernice:

Razmislite prije nego li napišete **bito što**. Morate imati valjan razlog za pisanje poruke, a ona mora biti *smisljena*. Pažljivo sročite svoju poruku. Nastojte da bude što jasnija i

⁹ Riječ *hiperkorektnost* ovdje se očito rabi u značenju poštivanja književnojezične norme.

jednoznačna. Izbjegavajte nesporazume, koliko je to moguće. (...) na mreži se pisanje velikim slovima smatra urlanjem i nije pristojno.

Zahtijeva se i poštivanje diskurzivnih svojstava povezanosti, smislenosti, logičkog razvijanja teme:

pazite na pismenost, suvislost i razumljivost, kako u postovima, tako i u naslovima tema (početno slovo veliko, naslov ukratko objašnjava o čemu je riječ u samoj temi - nema naslova poput Help, Pomoć, Molim savjete, itd.).

Registriranjem na forumu pristaje se na njegova pravila. Zanimljiv je primjer samovlada na koje se svjesno pristaje u, kako se obično opisuje, slobodnoj razmjeni mišljenja na mreži sljedeća forumska odredba:

Forum.hr je *privatno vlasništvo* tvrtke **Internet Monitor**. Većina uredništva Foruma su volonteri koji su odabrani da rade taj posao. Oni imaju pravo brisati, promijeniti, premjestiti ili izbrisati svaki post ili temu za koju smatraju da krši pravila ili je zbog nekog drugog razloga suvišna. Vaš korisnički račun može biti promijenjen ili uklonjen s Foruma ako uredništvo Foruma odluči da je takva akcija opravdana. Ova se pravila mogu promijeniti u bilo kojem trenutku bez prethodne najave.

S tim u svezi zapaža se i samorefleksija: svijest da je forum uređen nekim pravilima i potreba da se o tome razglaba u raspravama, da se primjerice dovodi u pitanje autoritet moderatora, utemeljenost njegova položaja i cenzorskih ovlasti, ili da se dozna na koji se način, osim *deus ex machina* strategijom, donose odluke o kaznama.

Napominjemo kako ipak postoje brojne mrežne situacije u kojima je književni jezik očekivan, poželjan i prikladan kao što su to primjerice službene mrežne stranice ustanova, poduzeća, udruga, društava i dr., a koje, ovisno o svojoj namjeni, obilježuju funkcionalnostilska pretapanja ili pretapanja diskurzivnih područja i tipova (javnoga i privatnog, akademskoga, publicističkoga i administrativnog diskursa), što je u skladu s obilježjem multimedijalnosti.

Zaključak

Od jezičnih smo obilježja istaknule pojavu slovopisnih pomodnica, uporabu višeslovnih kombinacija slova umjesto dijakritika, oživljavanje glagoljice i morfološkoga pravopisa, izostavljanje samoglasnika, suglasnika pa i slogova, uporabu brojaka u ulozu tvorbenih sastavnica, ustaljene kratice kao dio mrežnoga žargona te odražavanje funkcionalne sintakse razgovornoga diskursa s mogućnošću umnogostručjenja replika. Sudionici mrežne komunikacije također pokazuju zanimanje za jezična pitanja, stvaralački odnos prema jeziku koji se očituje u iskorištavanju ludičke uloge na gotovo svim jezičnim razinama, posebice u slovopisu, pravopisu, rječotvorju, pokreću rasprave o jezičnim temama u kojima se odražavaju puristička, nepuristička i protupuristička gledišta. U pisanorazgovornoj stilizaciji poruka nailazi

se na argumentacijske postupke svojstvene znanstvenomu stilu te na međudiskursna pretapanja i prožimanja, koja najviše ovise o (pod)temama forumskih rasprava, a mogu biti i u ulozi stvaranja korisnikova identiteta na forumu. Uočena obilježja hrvatskoga jezika u pričaonicama upućuju na mnogostrane mogućnosti takva podžanra nastajućega mrežnoga jezičnog koda, koje ne moraju nužno značiti da novo tehnološko doba u jezičnome smislu donosi nazadak.

Komunikacijska kompetencija kao

„sposobnost prilagođavanja izričaja (situacijskome) kontekstu i njime generiranu mediju, uvijek u skladu sa (socio)lingvističkim normama“ (Kovačević–Badurina, 2001.: 16. – 17.),

omogućit će korisniku prikladno jezično ponašanje u elektroničkom diskursu za koji se, ističemo, (socio)lingvističke norme tek stvaraju. Taj se diskurs doživljava kao prostor slobode pri čem *netiquette* ili mrežni bonton upućuje na to da ona ipak nije bez ograničenja. Za sada naznačene smjernice pokazuju kako jezik na mrežnim forumima, na kojima se često ironizira i primjerenost uporabe književnojezičnih norma, ne možemo odmjeravati pravilima književnoga jezika, možemo ih samo u opisne svrhe supostavljati, pa se hrvatski *netspeak* njime ne može ni prosuđivati.

Literatura

- Crystal, D., 2006., *Language and the Internet*, Cambridge University Press
- Granić, J., 2006., Novi „razrađeni“ mediji i „ograničeni“ kodovi, *Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova* (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 267. – 278.
- Halonja, A., 2002., *Priprema i obrada korpusa tekstova hrvatskih pričaonica i mrežnih novina* (magistarski rad), Zagreb
- Hrvatski korijenski pravopis, 1992., pretisak izd.: Hrvatski pravopis, 1944., sastavili F. Cipra i A. B. Klaić, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
- Kovačević, M., Badurina, L., 2001., *Raslojavanje jezične stvarnosti*, Izdavački centar Rijeka, Rijeka
- Kovačević, B., Halonja, A., 2001., Jezični problemi u komunikaciji internetom, *Drugi hrvatski slavistički kongres* (zbornik radova), Zagreb, str. 489. – 495.
- Mićanović, K., 2006., *Hrvatski s naglaskom: standard i jezični varijeteti*, Disput, Zagreb
- Mihaljević, M., 2005., Hrvatskim jezikom o mreži – hrvatski jezik na mreži, *Jezik u društvenoj interakciji* (zbornik radova), ur. D. Stolac, N. Ivanetić, B. Pritchard, HDPL, Zagreb – Rijeka, str. 319. – 330.
- Nikolić – Hoyt, A., 2006., Uloga popularnih i novih medija u jeziku globalnih tinejdžera, *Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova* (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, 495. – 502.
- Opačić, N., 2006., Mediji i hrvatski standardni jezik, *Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova* (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 521. – 532.
- Opačić, N., 2007., *Ususret pidžinizaciji hrvatskoga jezika, Jezik i identiteti* (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 411. – 417.

- Panian, Željko, 2005., Informatički enciklopedijski rječnik, Europapress holding, Zagreb
- Starčević, A., 2007., Imenice kao atributi – nove strukture u hrvatskom jeziku, Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 645. – 656.
- Thomas, G., 1991., Linguistic Purism, Longman Inc., New York
- Tošović, B., 2006., Aoristno emajliranje i čatiranje, Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 703. – 710.
- Vilke, M., Medved Krajnović, M., 2006., Govorite li hrengleski? Jezik i mediji. Jedan jezik: više svjetova (zbornik radova), ur. J. Granić, HDPL, Zagreb – Split, str. 769. – 778.

Sažetak

Jadranka Nemeth-Jajić, Filozofski fakultet, Split
Anđela Milinović, Filozofski fakultet, Split
UDK 811.163.42, izvorni znanstveni rad
primljen 16. kolovoza 2011., prihvaćen za tisak 28. veljače 2012.

Croatian Language in Internet Forums

The paper describes and analyses thus far less accentuated features of the Croatian language in Internet forums. It also makes conclusions on the use of language in this sub genre of the Internet language code that has been emerging.

NAZIV ZA MJESTO GDJE SE PRODAJU PITE

Stipe Kekez

radu je riječ o tvorbi imenice koja znači mjesto gdje se prodaju, i peku, pite. Prije nekoliko godina počele su se u Zagrebu pojavljivati *piterije*. Odakle ta tvorba i kako se uobičajeno tvore imenice u hrvatskome jeziku sa značenjem mjesta gdje se prodaje ono što znači osnovna imenica?

Uvod

Prije nekoliko godina počele su se pojavljivati u Zagrebu specijalizirane prodavaonice gdje se peku i prodaju pite, a nazivaju se katkad piterije, npr. Piterija Tomislav, Velepiterija (Restoran kod Vele, odnosno Mostovi kod Vele, pa onda Velepiterija, a ne od značenja (barem ne primarno) prefiksa u značenju ‘velika’), Piterija Ljubica, Piterija Biba. Ugostitelji su uvidjeli da se prodaju pice, bureci i druga jela od tijesta,